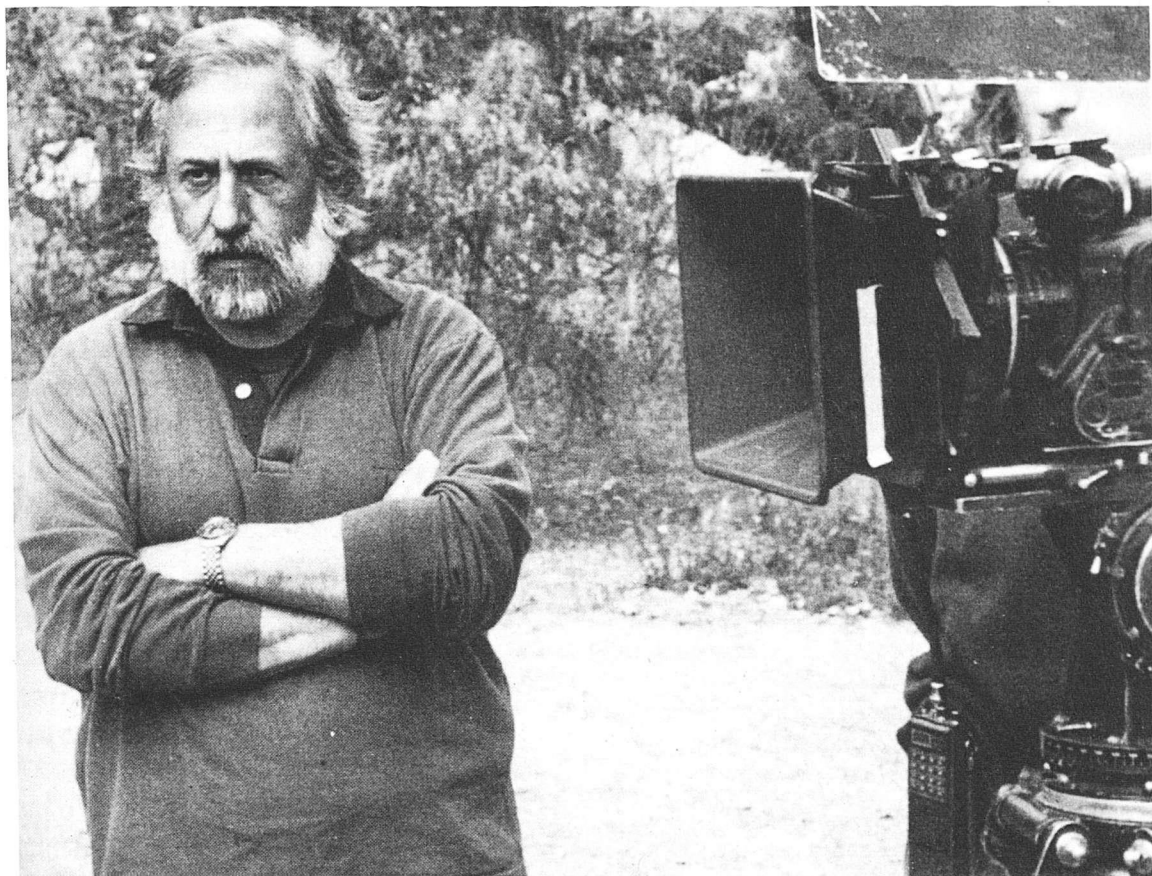

Clàssics moderns. La família (I) *Un lugar en el mundo* (1992) d'Adolfo Aristarain

Iñaki Revesado

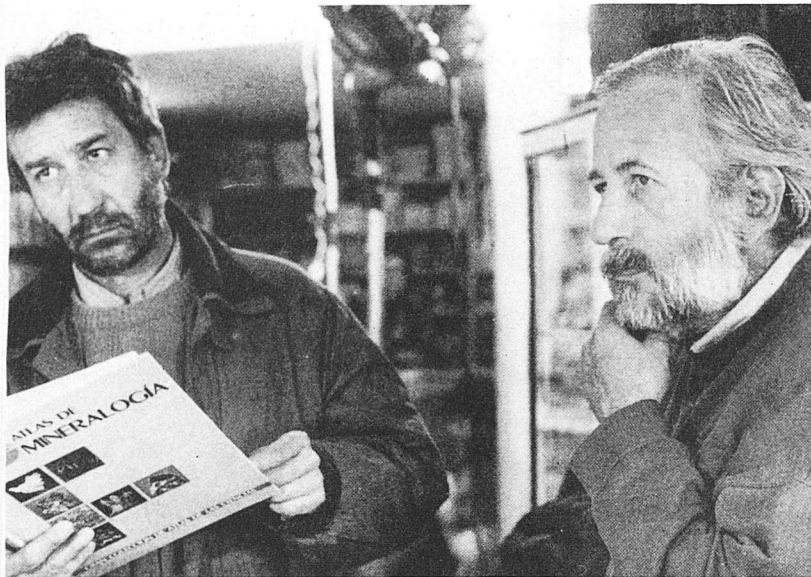
Adolfo
Aristarain

La família continua sent una institució. Malgrat les veus alarmistes, contràries a altres tipus familiars diferents al tradicional, la família és encara la forma social (i per què no? tal vegada també la manera natural) d'organització dels éssers humans. Famílies grosses o petites, tradicionals, unisexuals, multirracials..., però famílies al cap i a la fi. El cinema, com sempre fa quant a reflexió sobre temes que tenen que veure amb la vida de les persones, ha estat generós en el retrat dels grups familiars i ha sabut mostrar també l'evolució d'aquest model al llarg del temps. Quan parlem de família i cinema, difícilment a l'espectador espanyol no li vendrà tot d'una el pensament d'aquella pel·lícula de Fernando Palacios, *La familia y uno más* (1965), però des de llavors, els realitzadors han sabut explorar nous camins i retratar famílies amb una mica més de dolència, menys complaent amb el model més conservador.

L'Argentina era una cinematografia pràcticament desconeguda quan Adolfo Aristarain arribà amb aquesta petita joia titulada *Un lugar en el mundo*. Tret de *La historia oficial* (Luis Puenzo, 1984), poca cosa més sabíem d'aquella cinematografia. El film d'Aristarain es presentà a Sant Sebastià en l'edició del festival de l'any 1992, una de les més nefastes dels últims anys. Quan la Secció Oficial del certamen havia aconseguit acabar amb la paciència dels

més flegmàtics, en la pantalla del Victoria Eugenia es projectà *Un lugar en el mundo* i des de llavors, la crítica, el públic i la ciutat sencera parlava en argentí: ben valia tot un festival per quedar-se, encara que només fos amb aquesta història que traspuava humanitat pels quatre costats. La porta oberta per Aristarain ha permès l'esclat de cinema argentí que vivim i que no cessa: *El hijo de la novia* (Juan José Campanella, 2000), *Nueve reinas* (Fabián Bielinsky, 2000), *Sol de otoño* (Eduardo Mignogna, 1996), o *XXY* (Lucía Puenzo, 2007). Èxits que han estat acompanyats d'un intercanvi de professionals davant i darrere la càmera en produccions d'ambdós països.

El retrat familiar d'*Un lugar en el mundo* està narrat des de la mirada d'un adolescent de 12 anys, Ernesto, i se centra en un petit període de temps, tan sols un curs escolar, en què els seus ulls van ser testimoni d'una sèrie d'episodis que marcaren la vida dels qui els visqueren i que obriren a Ernesto el llarg camí cap a l'edat adulta. Ernesto viu amb els seus pares, Ana i Mario, en una comunitat rural, lluny de Buenos Aires. Malgrat són uns nouvinguts en aquelles terres s'han guanyat el respecte i la popularitat dels veïns gràcies a un projecte solidari presidit per la germana de Mario, Nelda, una monja no vista amb bons ulls pel capellà del poble, més a prop dels poders fàctics de la comunitat i que defineix la monja com

"anarquista, apóstata y anticlerical". Entre aquests tres adults han aconseguit dotar a la comunitat de serveis bàsics i imprescindibles: l'educació per als nins, proporcionada per Mario amb l'ajut d'Ernesto (l'escola és a més d'un espai on aprendre, el lloc on poder menjar un plat calent cada dia); la salut per a tots, gràcies a la feina d'Ana; i la dignitat de la comunitat que amb el projecte de Nelda de constituir una cooperativa entre tots els pagesos, han aconseguit lliurar-se del jou que per a tots ells suposaven les condicions sempre desfavorables del ric del poble, Andrade. Ernesto assisteix bocabadat a tot el que passa al seu voltant i col·labora com un més en el projecte desplegat pels seus pares i la seva tia.

L'arribada a la comunitat de Hans, un geòleg espanyol contractat per Andrade, aportarà un contrapunt a les vides dels que integren aquesta família, al mateix temps que Hans comprovarà que la utopia quasi (ja deim, només quasi) és possible. El geòleg no és ben rebut per la família d'Ernesto ("los amigos de Andrade no son bienvenidos en esta casa" li amolla Ana a Hans sense miraments) perquè saben que davant qualsevol acció relacionada amb Andrade han de mantenir-se'n alerta. Tanmateix veuran aviat que Hans és un bon tipus, que és transparent i que la seva complicitat amb Andrade es limita al deure professional.

L'entrada del nouvingut dins el grup permetrà que s'estableixin noves relacions. Per a Ernesto, Hans ben podria ser un mirall sobre el qual mirar i observar el seu futur, ja que el seu interès per les pedres l'acosta a la professió de Hans, a més el geòleg té un punt de *bon vivant* que d'alguna manera sedueix l'al·lot, acostumat a una vida on la coherència marca cada minut del temps. Per a Mario, Hans serà l'amic que no té i que troba a faltar. En la comunitat rural en què s'han instal·lat ha acabat per ser una espècie de líder respectat, que d'alguna manera cohibeix els pagesos per la seva fermesa en les seves conviccions i en l'actitud de no humiliar-se davant ningú. De cop, Hans es converteix en l'única persona amb qui parlar de tu a tu, amb qui engatar-se en

un moment donat i deixar que les llengües perdin la timidesa. Ana és ferma com Mario en el projecte que desenvolupen, però comença a estar cansada de lluitar sempre a contracorrent, de ser la busca dins l'ull dels poderosos, d'acceptar de principi que, sigui quina sigui l'opció que prengui, sempre serà una perdedora. De cop l'arribada de Hans li toca en el terreny més íntim i torna a descobrir-se dona de cap a peus, capaç encara d'estremir-se i sentir-se empegueir davant un complot o una mirada ambigua del geòleg. Finalment, Nelda, deixa estimar-se per Hans, participa amb humor en el joc de seducció sexual d'una manera tan directa com innocent, sense miraments però ferma en les seves opcions de ser una dona entregada a la vida de Déu. Tots ells saben que es troben al final d'una etapa: Ernesto perd la innocència; Mario perd les ganes de començar de bell nou; Ana perd l'interès per la vida contestatària i Nelda perd la permissivitat que ha gaudit fins llavors dins una església que no mira amb bons ulls el que fa però que consent o s'estima més mirar cap a una altra banda. Tots perden, tret de Hans, el viatger acostumat a una soledat sense remei i a prendre de cada moment de la seva vida el millor que pugui incorporar a la motxilla de la seva existència. "Usted se me quedó en la utopia" li diu Hans a Mario. No és un retret, sinó la constatació d'una evidència. Però Hans cau rendit davant la coherència d'aquesta família que lluita dia a dia per fer un món més just i més humà, perquè comprèn que entre la utopia i la indiferència hi ha un llarg camí en el qual poder implicar-se. Són molts els moments brillants del film que va regalant a poc a poc episodis emotius: el record d'Ana del seus germà, engolit per la cruessa de la dictadura militar de Videla; les paraules de Hans a Ana quan aquesta s'enfada en veure'ls gats, exigint un respecte per a Mario i confessant-li que se sent un home petit i insignificant davant de dos monstres i dues bones persones com són la parella formada per Ana i Mario; la conversa entre Mario i Ernesto, quan el pare el fa particip dels projectes de futur que comporten que Ana i Ernesto se'n vagin a Buenos Aires, però que ell quedarà en aquella terra, perquè aquell és el seu lloc i perquè quan hom troba el seu lloc en el món ja no en pot partir.

Un lugar en el mundo va servir de targeta de presentació de Federico Luppi en el cinema espanyol i la recuperació de Cecilia Roth per a la nostra cinematografia. Aristarain per la seva part ha continuat des de llavors fent pel·lícules argentines però amb producció espanyola i no ha abandonat en els seus treballs el to humà i emotiu ni tampoc l'interès pel retrat familiar. En són bona prova la majoria dels seus films posteriors: *Martin H* (1997), *Lugares comunes* (2002) o *Roma* (2004). N'hi ha que troben que les seves pel·lícules són repetitives i que juguen sempre amb personatges similars, com si es tractessin de diferents episodis d'una sèrie llarga i perllongada en el temps. Poc hi ha a dir a aquest retret, perquè quan el treball està fet amb la qualitat de guió, de producció, d'interpretació sempre inherent a qual-sevol treball de l'argenti poc més hi ha a dir. ■